

atferdssenteret

ÅRSRAPPORT 2013

VI FØLGER FORSKNINGEN
INN I PRAKSIS

Norsk senter for studier av problematferd og innovativ praksis

Atferdssenteret...

- bidrar til at barn og unge med alvorlige atferdsproblemer, deres familier og skoler får hjelp som er forskningsbasert, relevant, individuelt tilpasset og resultateffektiv,
- driver tiltaksforskning for evaluering og utvikling av metodene. I tillegg drives grunnforskning på sosial kompetanse og utvikling av atferdsproblemer blant barn og unge,
- driver implementering, opplæring, kvalitetssikring og videreutvikling av metoder for forebygging og behandling av alvorlige atferdsvansker,
- har nasjonalt ansvar for kompetanseheving i fagmiljøer som jobber med atferdsvansker hos barn og unge. Atferdssenteret skal styrke forbindelsen mellom forskning og praksis, og
- skal delta i internasjonalt samarbeid relatert til atferdsproblemer hos barn og unge.

Glimt fra 10 år med Atferdssenteret

1997–2002	2003	2004	2005	2006	2007
<p>Forløperen ...</p> <p>Etter ekspertkonferansen i 1997, arrangert av Norges forskningsråd, ble det såkalte Atferdsprosjektet etablert ved Psykologisk institutt i Oslo. MST og PMTO implementeres.</p>	<p>... og så kom Atferdssenteret på plass</p> <p>Atferdssenteret er fra 2003 organisert som ett av fire datterselskap, heleid av Universitetet i Oslo, gjennom Unirand AS. PALS-piloteringen er i gang.</p>	<p>Det kommunale pilotprosjektet <i>Tidlig innsats for barn i risiko</i> er i gang i Lørenskog kommune. Nasjonal konferanse om evidensbaserte metoder i arbeidet med atferdsvansker hos barn og unge.</p>	<p>Pilotstudie <i>Barns sosiale utvikling</i> (BONDS). Rundt fem hundre barn og deres familier mottar PMTO. Evidensbasert behandling av ungdoms rusmisbruk implementeres i kombinasjon med MST.</p>	<p>Datainnsamlingen for det longitudinelle forskningsprosjektet <i>Barns sosiale utvikling</i> starter. 1150 småbarnsfamilier rekrutteres i løpet av de første to årene. Nasjonal fagkonferanse om forebyggende intervensjoner.</p>	<p>En femårig omfattende skolestudie er i gang. Omfatter 12 000 elever ved sekstifem skoler. Effektstudien PMTO avsluttes. Effektstudie av MST viser at tilbudet har gode resultater i Norge.</p>

INNHOLD

VÅR VIRKSOMHET	2
Leders beretning	2
Nøkkeltall og finansiering	4
Avtalen fra 2003	4
Organisasjon og ledelse	8
RESULTATER	11
Forskning	12
Barns sosiale utvikling	14
Utvikling	16
Implementering	18
Formidling og kommunikasjon	20
HR-regnskapet	22
Internasjonalt samarbeid	24
HVA OPPTAR OSS NÅ?	26
Atferdssenteret under lupen	27
Tidlig innsats lønner seg	28
Evidensbasert praksis	29
Oppvekstrapporten fra Bufdir	29
ÅRSREGNSKAPET	30
Resultatregnskapet	31
Balanse, eiendeler	32
Balanse, egenkapital og gjeld	33
STATISTIKK OG VEDLEGG	34

S. 2

LEDERS BERETNING

Direktør Terje Christiansen oppsummerer 2013 som et produktivt år for Atferdssenteret. Evidensbaserte tilbud er på plass i den statlige barneverntjenesten. Forebyggings- og lavterskeltilbud er på vei ut til kommunene. En større gjennomgang av kunnskaps- og kompetansesentrene er i gang.

S. 11

RESULTATER

Atferdssenterets oppdrag ligger innenfor tre primære arbeidsområder: Forskning og utvikling, tjenestestøtte gjennom opplæring, kvalitetssikring og sertifisering, og – ikke minst – innenfor formidling, som skal inngå i samtlige aktiviteter ved senteret. Hvordan har vi utført vårt oppdrag gjennom 2013?

S. 30

ÅRSREGNSKAPET

Styrets årsberetning og årsregnskap gir en rettvise oversikt og framstilling av utvikling og resultat i 2013. Hele beretningen med regnskap og noter er tilgjengelig på vår hjemmeside. Her i denne årsrapporten begrenser vi oss til noen nøkkeltall.

S. 34

STATISTIKK & VEDLEGG

Ved utgangen av 2013 var totalt 291 PMTO-terapeuter i sving. Lavterskeltilbudet TIBIR hadde 913 aktive utøvere. 210 skoler er såkalte PALS-skoler. MST er fullt implementert og viser gode resultater; hele 89 % av familiene fullfører programmet. Mot slutten av denne rapporten vier vi tre sider til et utvalg tall og statistikker.

2008	2009	2010	2011	2012	2013
Den første studien av PMTO for innvandrerfamilier. Forarbeid for oppstart av et MTFC-team (fosterhjembasert behandlingsmetode). Effektstudien av PMTO (Ogden & Amlund-Hagen) viser at PMTO er en effektiv og virksom behandlingsmetode.	Atferdssenteret flytter til Essendrops gate 3 på Majorstuen i Oslo. MTFC-teamet i Sandvika er i gang. Atferdssenteret og Bufetat har gjennomført siste del av opplæringen for de første norske terapeutene i Funktionell familierterapi (FFT).	Nytt forskningsprosjekt: Økningen i tilmeldte saker til barnevernet. Lavterskeltilbudet TIBIR er inne i femti kommuner. Nasjonal fagkonferanse med tema <i>Mangfoldige og fleksible tilbud</i> .	En mobbeforebyggende tilleggsmodul utvikles innenfor PALS. Første internasjonale PMTO-konferanse. TIBIR er inne i 75 kommuner. To hundre skoler er PALS-skoler. Nasjonal fagkonferanse med tema <i>Kvalitet i tjenestene</i> .	Atferdssenteret gjennomfører rektorundersøkelsen som viser at de er tilfredse med den skoleomfattende tiltaksmodellen PALS. Første europeiske MST-konferanse i Oslo. Datainnsamlingen for PALS-studien avsluttes.	Atferdssenteret inngår i en større gjennomgang av kunnskaps- og kompetansesentrene. I tillegg skal senteret gjennom en evaluering, initiert av BLD, og utført av Norges forskningsråd, som etter planen sluttføres i 2014.

2013 har vært et produktivt år for Atferdssenteret. Evidensbaserte tilbud er på plass i den statlige barneverntjenesten. Forebyggings- og lavterskeltilbud er på vei ut til kommunene. En større gjennomgang av kunnskaps- og kompetansesentrene er i gang. Resultatet vil få betydning for Atferdssenteret.

Leders beretning

La meg først og fremst slå fast at 2013 har vært nok et produktivt år for Atferdssenteret. Resultatene taler for seg. En omfattende forskningsproduksjon er formidlet til feltet gjennom skriftlige produksjoner, konferansebidrag, foredragsvirksomhet og opplæringer.

Forskningen som utføres ved Atferdssenteret høster internasjonal anerkjennelse, og en av bærebjelkene i vår virksomhet ligger i nettopp denne forskningen. Både vårt utviklingsarbeid og våre implementeringsaktiviteter er fundamentert i denne. Utviklingsavdelingene, som har både utviklings- og implementeringsoppgaver, har fortsatt fagutviklingen gjennom ytterligere forbedringer av de ulike systemene knyttet til kvalitetssikring av metodene, og et betydelig antall praktikere har gjennomført sine opplæringer. Det er òg gledelig at kommune-Norge viser økende interesse for evidensbasert metodikk. Over ett hundre og femti kommuner har nå tatt i bruk én eller flere av Atferdssenterets evidensbaserte metoder. Samtidig som vi fremdeles kan registrere reservasjoner fra deler av fagfeltet mot å ta i bruk såkalt evidensbasert praksis. Mange mener at metoder gir for lite fleksibilitet i møtet med barn, unge og deres familier. Dette er holdninger som det er lite hensiktsmessig å argumentere mot på annen måte enn å vise til resultatene og til fornøyde brukere.

Vi har òg gjennom det omfattende faglige samarbeidet med Bufetat gjort evidensbasert praksis tilgjengelig i den regionale statlige barneverntjenesten. Flere barne- og ungdomspsykiatriske poliklinikker har òg tilbud tilgjengelig.

Forebygging og lavterskeltilbud

Målet om forebygging og lavterskeltilbud tett på brukerne i de kommunale tjenestene, er det ennå en stund til vi når. Det er ikke nødvendigvis Atferdssenterets tilbud kommunene skal ha tilgjengelig. Det er andre gode forskningsbaserte tiltak som kommunene også kan nyttiggjøre seg. Samtidig må vi få mer kunnskap om virkningen av det tilbudet som i dag gis lokalt til vår målgruppe. Her mangler vi systematikk og felles indikatorer.

En vesentlig strategi for implementeringen har vært at praktikere fra spesialisttjenestene skulle bidra i opplæring, veiledning av nye praktikere og i implementeringsarbeidet i

kommunene. I 2013 har det kommet signaler om at denne strategien må legges om. De sju regionale stillingene til implementeringen av PALS som Statped bidro med, ble trukket ut fra høsten 2012. Konsekvensene er at spredningen av PALS har bremsert opp, og vi arbeider med å finne nye måter å finansiere opplærings- og veiledningsoppgavene på. Kommunene vil antakelig fremover måtte bære mer og mer av kostnadene.

Den statlige barneverntjenesten

Vi avventer også endringene i den statlige barneverntjenesten etter lovendringene som ble vedtatt høsten 2013 (St. prp. 106L). Det vil legge mer ansvar på kommunene for egne tiltak for vår målgruppe. Dette er en endring som Atferdssenteret må møte ved å finne alternative løsninger for å dekke utgifter til opplæring og veiledning i implementeringsarbeidet med PMTO og TIBIR. Dette er utfordringer som vil la seg løse, men det er viktig å kunne opprettholde implementeringskvalitet og omfang også i omstillingen. Bufdir bidrar sterkt til å finne gode løsninger på disse utfordringene.

Det er i samme lovproposisjon funnet løsninger som gjør at arbeidet med videre spredning av MTFC kan fortsette. Dette er et tilbud som særlig er egnet for de ungdommene som er mest utsatt, og som i internasjonal forskning har vist seg meget vellykket, noe også erfaringene her i Norge viser. Sammen med MST, er FFT og MTFC vesentlige tiltak for målgruppen. Alle tiltakene driftes av Bufetat regionalt og har et felles oppfølgings- og rapporteringssystem (Primula) som i 2013 er utviklet ytterligere. Det er gledelig at de positive resultatene opprettholdes.

Bortsett fra for hovedstadens vedkommende, anser vi ungdomstiltaket MST som fullskala implementert. MST er godt utviklet og fungerer som et godt tilgjengelig tilbud for ungdom i Norge. Programmet får gode resultater, praktikerne har høy gjennomføringsgrad på saker, og det er lav turnover blant de rundt hundre MST-terapeutene som er i sving.

Rapportering

De kommunale tjenestene har i dag ikke et felles rapporteringssystem. Det er således vanskelig å få en totaloversikt, både kommunalt, regionalt og nasjonalt, over hvor mange

familier, barn og unge tiltakene når ut til. Det er nå utviklet og gitt konsesjon til et felles rapporteringssystem (pmto.no), som i tillegg til å gjøre materiell lett tilgjengelig for kommuner som implementerer, også vil gi opplysninger om hvor mange barn og familier som får hjelp, om tiltakene er virksomme eller ikke, og i hvilken grad brukerne er fornøyde med tiltaket.

Arbeidet med utvikling av konsesjonen til rapporteringssystem og utviklingen av saksbehandlingsverktøyet for ungdomstiltakene har òg medført at det nå er utarbeidet et felles kvalitetssikringsdokument for behandling av alle personopplysninger ved Atferdssenteret.

Gjennomgang av sentrene

Kunnskaps- og kompetansesentrene har fått økt oppmerksomhet ved en gjennomgang som Hdir og Bufdir i fellesskap har initiert. Første delrapport foreligger, og den omhandler sentrenes samfunnsoppdrag og hvordan dette er utformet. Atferdssenterets oppdrag, som er gitt i diverse rundskriv og som også kommer til uttrykk gjennom avtalen som ble opprettet mellom BLD og Universitetet i Oslo i 2003, dekker godt intensjonene som kommer til uttrykk i rapporten. Det videre arbeidet med gjennomgangen fortsetter og vil – sammen med den evalueringen som BLD har gitt Norges forskningsråd i oppdrag å gjennomføre – få betydning for senteret.

Atferdssenteret har en god finansiering der flere departementer bidrar. Sammen med forskningsmidler til konkrete prosjekter, utgjør dette en forutsigbar situasjon. Omfanget av virksomheten forventes å være på dagens nivå framover. En eventuell vekst vil sentralt komme gjennom nye, eksternfinansierte prosjekter. Behovet for økt kapasitet på tiltakssiden i ungdomstiltakene vil måtte skje gjennom vekst der. Den forebyggende virksomheten med implementering av TIBIR og PALS vil antakelig måtte løses ved at kommunene selv påtar seg mer av det økonomiske ansvaret.

Økte krav til rapportering

De siste to årene har det vært økt oppmerksomhet mot det å kunne knytte bevilgningene til konkrete prosjekter og virksomheter. Dette stiller økte krav til økonomistyring, prioriteringer og budsjettering. Ressursene knyttet til dette har økt i 2013. Det gir en bedre rapportering og oversikt for bevilgende myndigheter og senterets styre. 2013 ble avsluttet med et overskudd som ble tilført egenkapitalen. Atferdssenterets egenkapital skal dekke pensjonsforpliktelse. Overskuddet for 2013 kompenserer for økte forpliktelse.

«Det er òg gledelig at kommune-Norge viser økende interesse for å ta i bruk evidensbasert metodikk. Over ett hundre og femti kommuner har nå tatt i bruk én eller flere av Atferdssenterets metoder»

Atferdssenterets finansiering samordnes gjennom Barne,- ungdoms- og familiedirektoratet. Senteret får dessuten prosjektstøtte fra Norges forskningsråd og ulike statlige etater.

Nøkkeltall og finansiering

Atferdssenteret har i 2013 blitt finansiert gjennom Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir, som koordinerer tilskuddene fra Bufdir og Utdanningsdirektoratet. Tilskuddsbrevet fra Bufdir gir retningslinjer for arbeidet ved senteret.

Utdanningsdirektoratet støtter implementering av den skoleomfattende tiltaksmodellen PALS. PALS skal bidra til å styrke barns skolefaglige og sosiale kompetanse, for å forebygge og mestre atferdsproblemer i skolen.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet støtter gjennomføring av prosjektet *Økning av tilmeldte til barnevernet*. Dette er et doktorgrads-prosjekt i samarbeid med Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi.

Norges forskningsråd støtter to delprosjekter i det longitudinelle forskningsprosjektet *Barns sosiale utvikling* gjennom to programmer. *Fra Velferd, arbeidsliv og migrasjon* til prosjektet *Exclusion and inclusion in the transition to primary school. The role of behavior problems and social competence among boys and girls*. Fra Utdanning 2020 til prosjektet *The influence of child care and home environment on learning and social functioning in transition to school and early school age*.

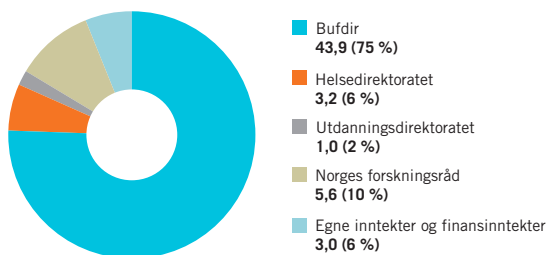
Atferdssenteret mottar finansiering fra Helsedirektoratet til forebyggende tiltak for barn gjennom forskningsprosjektet *Barns sosiale utvikling*, samt

de evidensbaserte tiltaksmodellene PALS (skole), FFT (barn og ungdom) og MST (ungdom). Helsedirektoratet trakk i 2012 tilbake et tilskudd som til da var gitt siden 2007. Tilskuddet ble igjen innvilget i juni 2013 etter klage fra Atferdssenteret. Fra 2014 er dette tilskuddet gitt over statsbudsjettet og er gitt egne tilskudsregler. Usikkerheten knyttet til dette tilskuddet gjenspeiles i årets resultat, med søknad om overføring av midler for ikke fullførte oppgaver på til sammen 2,4 millioner kroner.

NØKKELTALL, INNTEKTER, UTGIFTER OG ÅRSRESULTAT (Beløp i NOK)

Nøkkeltall inntekter	2013
Barne, ungdoms- og familiedirektoratet	43 898 000
Helsedirektoratet	3 245 000
Utdanningsdirektoratet	1 000 000
Norges forskningsråd	5 650 174
Egne materiell- og konferanseinntekter	3 070 450
Sum	56 863 624
Nøkkeltall utgifter	
Lønnskostnader	34 913 382
Driftskostnader	21 651 433
Sum	56 564 815
Driftsresultat	298 809
Finansinntekter/kostnader	620 208
Overskudd	919 017

BEVILGERE (mill. kroner)

TOTALT KR 56 863 624

Brorparten av bevilgningene til Atferdssenteret koordineres gjennom Bufdir.

TREFF OG SIDEVISNINGER

atferdssenteret.no

Antall økter: 83 372
 Antall besøkende: 47 945
 Antall sidevisninger: 262 617

1. kvartal 2013 ble målingene begrenset, siden Google Analytics ble utkoplet pga. innsigelser fra Datatilsynet og pålegg fra UiO. Tallene ovenfor er korrigert gjennom at første kvartal er omregnet som et snitt av 2., 3. og 4. kvartal.

pmto.no

Antall økter: 18 575
 Antall besøkende: 11 809
 Antall sidevisninger: 62 364

Tallene for pmto.no dekker perioden fra april 2013 og ut året. Målingene omfatter kun aktivitet på den åpne nettsiden, og ikke aktiviteten på ekstranettet for brukerne av metoden. Dette i henhold til Datatilsynets regler, som tilsier at vi ikke skal dele opplysninger om brukerne av pmto.no med en tredjepart.

FEMTI ÅRSVERK

57 ansatte
 9 timelønnete intervjuere
 50 årsverk

Administrasjon og formidling: 5
 Forskningsavdelingen: 26
 Utviklingsavdeling barn: 18
 Utviklingsavdeling ungdom: 7

LANDET RUNDT

Atferdssenterets egne femti årsverk, er som en liten topp av et større isfjell. Rundt om i landet finnes hundrevis av veiledere, terapeuter og rådgivere som alle bidrar til at senterets aktuelle modeller og programmer blir satt ut i livet – og holdt i live. Grovt kan vi telle rundt 1400 tilknyttede medarbeidere i kommunale eller regionale stillinger som alle bidrar til at implementeringen går sin gang – i tett samarbeid med Atferdssenterets egne fagfolk.

TILSKUDD

7 000 000 MNOK

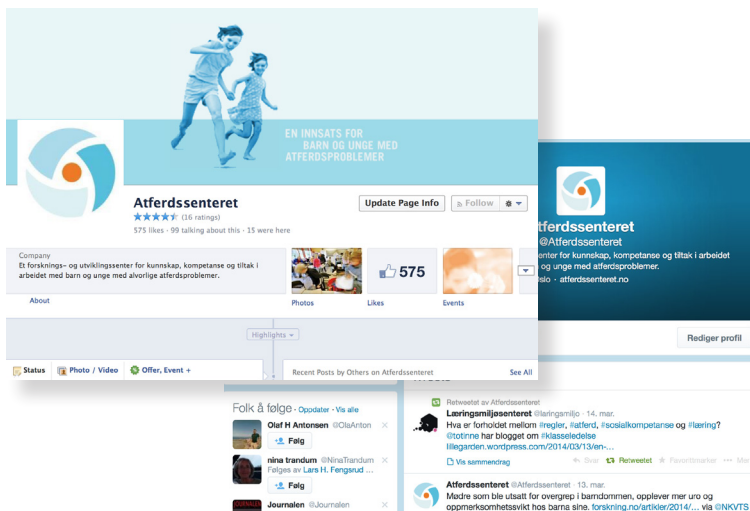
Atferdssenteret fikk også i 2013 øremerkede tilskudd til ulike forskningsaktiviteter. Det longitudinelle prosjektet *Barns sosiale utvikling* er delfinansiert av Norges forskningsråd gjennom programmene VAM og Utdanning 2020.

SOSIALE MEDIER

Facebook

Antall likes per 30.06.13: 98
 Antall likes per 31.12.13: 480
 Beste treff for enkeltsak: 1100

15. april fikk Atferdssenteret sin egen side på Facebook, der vi jevnlig poster nyheter og deler relevante lenker. På høsten åpnet vi konto på Twitter (12.9.13).

AKTIVITETER

122	82	19
Undervisning og veiledning	Foredrag og konferansebidrag	Publikasjoner
Undervisning: 82	Nasjonalt: 52	Nasjonalt: 7
Veiledning: 40	Internasjonalt: 30	Internasjonalt: 12

Avtalen fra 2003 – like levende i 2013

Atferdssenterets virksomhet er forankret i avtalen som ble inngått mellom (daværende) Barne- og familiedepartementet og Universitetet i Oslo om etablering og drift av et nytt kunnskaps- og kompetansesenter, *Norsk senter for studier av problematferd og innovativ praksis*.

Senterets oppgave var å bygge et miljø for forskning på utbredelse og utvikling av problematferd, utvikle og implementere programmer og tiltak, samt foreta evalueringer knyttet til hva som virker. Videre skulle senteret bidra til å bygge et nasjonalt nettverk for forskning og metodeutvikling på feltet.

Oppdraget og oppgavene

En del forutsetninger ble lagt til grunn for det nye senteret:

- Senteret skal være internasjonalt orientert og utvikle kunnskap på et internasjonalt akademisk nivå. Kunnskapen som produseres ved senteret, skal komme praksisfeltet i vid forstand til nytte.
- Senteret skal etablere et kontraktsfestet forhold til relevante tjenester knyttet til implementering av ny praksis. Klinisk virksomhet vil inngå som en del av utvikling av nye metoder.
- Fagpersoner i senteret kan ha delte stillinger mellom senteret, praksisfeltet og universitet/høgskoler.

- Senteret skal ha en aktiv og utadrettet rolle, og virksomheten skal være støtte til tjenestene. Det er en forutsetning at virksomheten skal samarbeide med praksisfeltet, forskningsinstitusjoner og faginstanser samt andre relevante kompetansemiljøer som regionsentrene for barn og unges psykiske helse, regionale kompetansesentre innenfor rus og utviklingsentrene for barnevernet.

Oppdraget synliggjorde det samarbeidet som tre departementer, Kunnskaps-, Helse- og Barne- og likestillingsdepartementet, iverksatte for å styrke arbeidet på feltet da senteret i 2003 formelt ble opprettet som det første selskapet i Unirand AS, eiet av Universitetet i Oslo.

Modeller og programmer

Utvikling og valg av metoder og program skal dekke barne- og ungdomstjenestenes behov for nye intervensjoner, eller utvidet innsats av forebyggende og behandlende karakter for barn og ungdom med atferdsproblemer. Det bygger på kunnskapsstatus på feltet, og på egen og annen norsk og internasjonal forskning. Utviklingsavdelingene for barn og ungdom har hovedansvaret for det faglige innholdet, for opplæring og kvalitetssikring av metoder og program. Forskningsavdelingen har

ansvar for utforming og gjennomføring av senterets forskningsprosjekter, som legger grunnlag for videre utvikling av intervensjoner.

For å ivareta behovet for uavhengig forskning, er det utarbeidet retningslinjer for samarbeid og arbeidsdeling mellom forsknings- og utviklingsavdelingene i tråd med internasjonalt anerkjente standarder.

Atferdssenterets forskningsprofil

Forskningen ved Atferdssenteret skal primært være intervensjons- eller tiltaksforskning i forbindelse med evaluering og utvikling av nye metoder. I tillegg er avdelingen engasjert i forskning om barns sosiale utvikling og utvikling av atferdsproblemer. Tiltaksforskningen skjer i samarbeid med utviklingsavdelingene for barn og ungdom, men med klart skille og arbeidsdeling mellom forsknings- og implementeringsaktiviteter. Samarbeidet gir gode muligheter til å prøve ut nye forskningsbaserte behandlings- og forebyggende tiltak i etablerte praksismiljøer.

Forskningstemaene er gitt i vårt samfunnsoppdrag og skal knyttes til hvordan atferdsproblemer oppstår og hvordan de avhjelpes. Prioriteringer gis gjennom strategiplaner forankret i Atferdssenterets styre og i signalene som gis i tilskuddsbrev til Atferdssenteret. Ekstern finansiering av prosjekter, for eksempel gjennom forskningsprogrammer i Norges forskningsråd, gir økte muligheter til å løse samfunnsoppdraget.

Atferdssenterets modeller og programmer

Atferdssenteret har i 2013 arbeidet med forskning, utvikling og implementering knyttet til følgende modeller og programmer:

- Parent Management Training – Oregon (PMTO), et behandlingstilbud rettet mot familier med barn mellom tre og tolv år.
- Tidlig innsats for barn i risiko (TIBIR), et forebyggingsprogram for atferdsproblemer. Programmet, som implementeres i kommunene, består av PMTO-behandling og fem korttidsintervensjoner; kartlegging, foreldrerådgivning, foreldregruppetilbud, gruppetilbud til minoritetsfamilier, sosial ferdighetstrening til det enkelte barn – og konsultasjon til ansatte i barnehage og skole.
- Positiv atferd, støttende læringsmiljø og samhandling i skolen (PALS). En skoleomfattende modell for å styrke barns skolefaglige og sosiale kompetanse, forebygge og mestre atferdsproblemer og mobbing i skolen. Prosjektet omhandler forholdet mellom skolefaglige og sosiale ferdigheter, samt betydningen av tidlig intervensjon overfor alle elever som trenger ekstra oppfølging i barneskolen.
- Multisystemisk terapi (MST), et behandlingstiltak for ungdom mellom 12 og 18 år. Teamene er etablert i Bufetats regioner og driftes der, mens

Atferdssenteret er faglig ansvarlig for metoden og for overordnet kvalitetssikring.

- Læringsbasert rusbehandling: I MST er LRB/CM en integrert del. FFT/CM starter opp dette i år, og MTFC jobber med rus etter akkurat de samme prinsippene.
- Funksjonell familierapi (FFT), et behandlingstiltak for ungdom i alderen 11 til 18 år sammen med deres foreldre. FFT-team er etablert i Bufetat med Atferdssenteret som ansvarlig for opplæring og overordnet kvalitetssikring.
- Behandlingsfosterhjem – Multidimensional Treatment Foster Care (MTFC) – for ungdom med de alvorligste atferdsproblemene. Bufetat er ansvarlig for tiltaket, mens Atferdssenteret har et overordnet ansvar for opplæring, kvalitetssikring og det faglige innholdet.

Atferdssenteret – Norsk senter for studier av problematferd og innovativ praksis AS – er et aksjeselskap, heleid av Universitetet i Oslo. Senteret er organisert som et datterselskap i Unirand AS.

Organisasjon og ledelse

Organisasjonsmodell

Senteret er organisert som følger:

Gode hjelpere i praksisfeltet

Atferdssenterets virksomhet foregår i praksisfeltet. I forskningsprosjektene er fagpersoner involvert gjennom at de læres opp og utøver de metodene det forskes på. Det er de enkelte tjenesteeierne som beslutter å ta i bruk metodene, delta i forskningen og bidra videre i kvalitets-sikring, opplæring og veiledning. Ansatte i Bufetat og spesielt utvalgte fra Bufetat, Helseforetakene og kommuner, til sammen nesten åtti fagpersoner, bidrar i dette arbeidet. Uten denne bistanden ville ikke metodeutøvelsen ved nærmere 1800 utøverne kunne kvalitetssikres, slik at tiltakene når fram til brukerne i det omfang og med det innhold som forskning har vist er virkningsfull.

Atferdssenterets styre

Styret har sju medlemmer med personlige vararepresentanter. Tre av medlemmene foreslås av Universitetet i Oslo, ett foreslås av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, ett av Helse- og omsorgsdepartementet og ett av Kunnskapsdepartementet. Generalforsamlingen oppnevner styrets medlemmer, varamedlemmer og styreleder.

Atferdssenterets styre, som i 2013 ble gjenoppnevnt for tre nye år, består av:

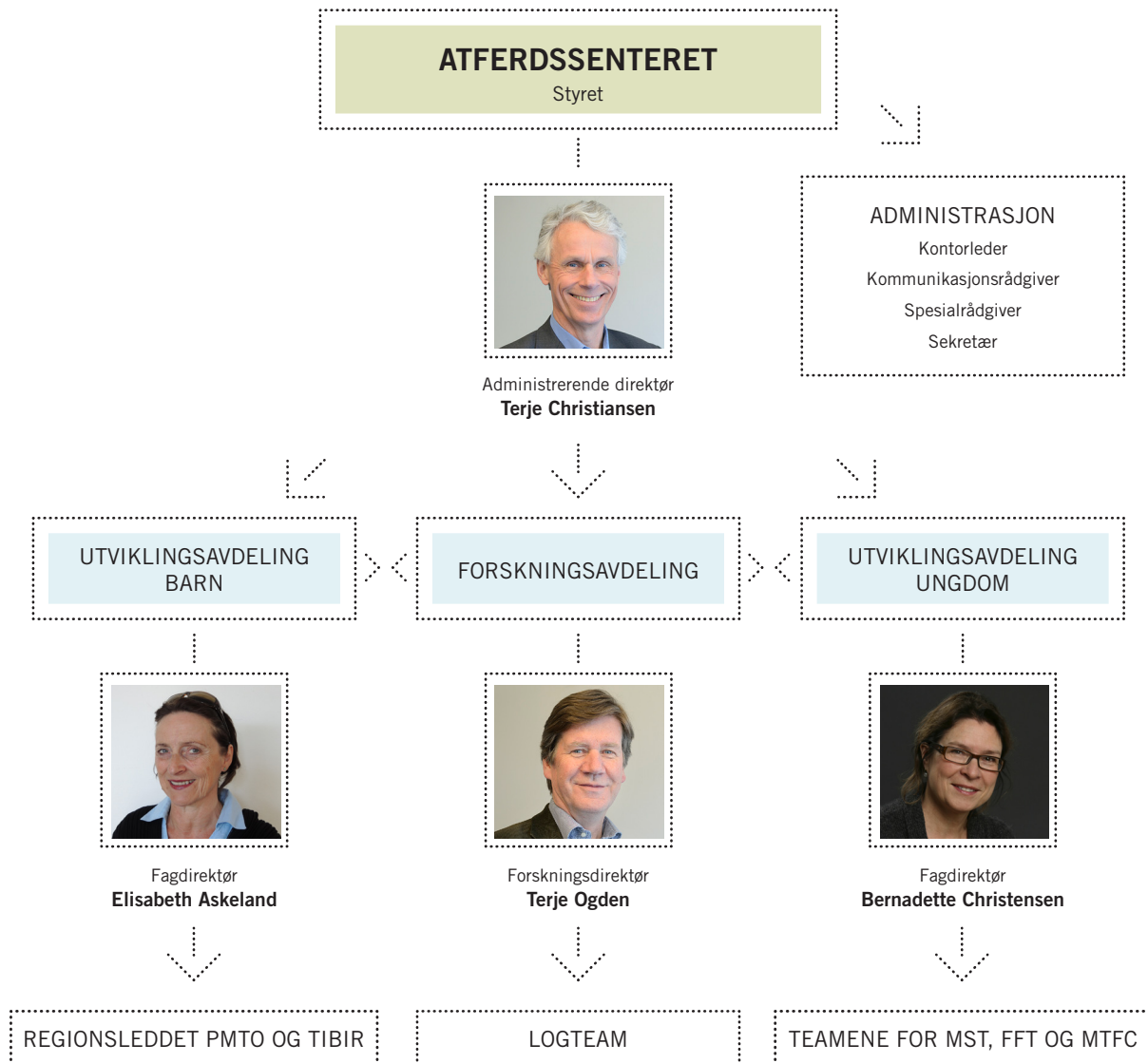
- Tore Hansen, professor emeritus, Det samfunnsvitenskapelige fakultet UiO. Styreleder.

- Monica Dalen, professor, Institutt for spesialpedagogikk UiO. Også vararepresentant for styreleder.
- Erik Gulbrandsen, direktør, Unirand AS.
- Ellinor F. Major, divisjonsdirektør. Nasjonalt folkehelseinstitutt, Divisjon psykisk helse.
- Egil Larsen, avdelingsleder, Øverby Kompetansesenter.
- Frid Hansen, fagsjef, Borgestadklinikken.
- Anett Apeland, assisterende fagdirektør Utviklingsavdeling barn, Atferdssenteret, ansattes representant.

Vararepresentanter:

- Odd Arne Tjersland, professor, Det Samfunnsvitenskapelige fakultet UiO.
- Vararepresentant for representanter fra UiO og Unirand.
- Vararepresentant Kristin Schelderup Mathiesen, tidligere avdelingsdirektør, Barn og unge, Nasjonalt folkehelseinstitutt.
- Vararepresentant Anne Thorbjørnsen, direktør, Øverby kompetansesenter.
- Vararepresentant May Britt Drugli, nestleder ved RBUP Midt-Norge.
- Vararepresentant John Kjøbli, forsker, Atferdssenteret.

Det ble i 2013 avholdt 4 styremøter.

Ledelsen ved Atferdssenteret

Ledergruppen ved Atferdssenteret består av administrerende direktør, Terje Christiansen, og tre fagdirektører: Terje Ogden, forskningsavdelingen, Elisabeth Askeland, utviklingsavdeling barn, og Bernadette Christensen, utviklingsavdeling ungdom. Alle lederne har vært med siden Atferdsprosjektet startet opp i 1999. Terje Ogden startet opp i januar 1999, mens Elisabeth Askeland, Bernadette Christensen og Terje Christiansen begynte høsten 1999.

Terje Christiansen

Administrerende direktør

Terje Christiansen hadde først ansvar innenfor administrasjon, regnskap og budsjetter, siden som spesialrådgiver

i utviklingsavdeling barn. Sommeren 2012 gikk han inn i sin nåværende rolle som administrerende direktør ved Atferdssenteret.

Terje Ogden

Forskningsdirektør

Terje Ogden har preget den faglige utviklingen siden oppstarten av Atferdsprosjektet i januar 1999. Som forskningsdirektør er han involvert i hele tilfanget av forskningsprosjekter, med vekt på evaluering av evidensbasert praksis. Forfattervirksomheten omfatter en rekke lærebøker og forskningsartikler.

Elisabeth Askeland

Fagdirektør Utviklingsavdeling barn

Elisabeth Askeland leder den landsdekkende implementeringen av PMTO, utviklingsarbeidet knyttet til forebyg-

gingsmodellen TIBIR og skolemodellen PALS. Hun har ansvaret for seks regionkoordinatorer og fagoppfølging av sju regionkonsulenter ansatt i Bufetat og det faglige arbeidet som utføres av fagpersonell som utfører opplæring og veiledningsarbeid knyttet til spredningen av PMTO og de seks modulene i TIBIR.

Bernadette Christensen

Fagdirektør Utviklingsavdeling ungdom

Bernadette Christensen leder den landsdekkende implementeringen av MST, samt utviklingsarbeidet og implementeringen av FFT og MTFC. Bernadette Christensen har òg det overordnede ansvaret for kvalitetssikringssystemet for de nevnte metodene og de fagpersonene fra Bufetat som forestår dette arbeidet.

Vennskap som vaksine

Vennskap, tilhørighet og mestring er kanskje det nærmeste vi kommer til en universell vaksine mot psykiske helseproblemer, og skolen egner seg utmerket til å fremme slike opplevelser.

Terje Ogden, forskningsdirektør ved Atferdssenteret

Oppdrag utført?

Atferdssenterets oppdrag er å styrke kunnskapen og høyne kompetansen i arbeidet med atferdsproblemer blant barn og unge gjennom aktiviteter innenfor tre primære arbeidsområder:

- Forskning og utvikling
- Tjenestestøtte gjennom opplæring, kvalitetssikring og sertifisering
- Formidling

Hvordan har vi utført vårt oppdrag gjennom 2013?

Vi rapporterer på disse områdene.

- Forskning
- Utvikling
- Implementering og tjenestestøtte
- Formidling
- HR og medarbeiderskap
- Internasjonalt samarbeid

Vår omfattende studie PALS har avsluttet datainnsamlingen og går inn i en analysefase. Effektstudiene knyttet til *Funksjonell familierapi (FFT)* og *Tidlig innsats for barn i risiko (TIBIR)* er godt i gang. Den longitudinelle studien *Barns sosiale utvikling* var i 2013 inne i sitt åttende år.

Forskning

Mål

Formålet med vår forskning er å utvikle praksis gjennom å undersøke om programmer *virker*, hvem de virker for og hva som gjør at de virker. Videre er det et mål å øke det utviklingspsykologiske kunnskapsgrunnlaget som metoder og programmer bygger på. I tillegg til grunnforskning, driver senteret med

intervensjonsforskning og implementeringsforskning.

Intervensjonsforskningen omfatter evaluering av metoder, modeller og programmer som bygger på kunnskapsbasert praksis. En viktig del er å analysere arbeidsprosesser og endringsmekanismer.

Resultat

Positiv atferdsstøtte i skolen (PALS): I perioden 2007–2012 ble ca. 12 000 elever ved 65 skoler fulgt gjennom grunnskoleløpet (fra 4. klasse). Data ble innhentet ved seks målepunkt fra skolens ledelse, ca. 3500 ansatte, elever fra 4. til 7. trinn og deres kontaktlærere, samt et tilfeldig utvalg foreldre (ca. 2700).

Tidlig innsats for barn i risiko (TIBIR): Tre av fem moduler er nå evaluert: Rådgivning til foreldre, PMTO som gruppetiltak og sosial ferdighetstrening. Arbeidet med evalueringsstudien av konsultasjonsmodellen er godt i gang og vil bli gjennomført i løpet av 2014 og 2015. Forskningsprosjektet knyttet til TIBIR – konsultasjon gjennomføres i ni kommuner. Vi er videre

i gang med å analysere TIBIR-modulene med sikte på hva som hemmer og hva som fremmer en god utvikling. Den siste modulen i TIBIR, Kartlegging, skal valideres og standardiseres.

Evalueringen av Funksjonell Familierapi (FFT): En randomisert kontrollert studie, igangsatt mai 2013, vil omfatte ca. 250 familier med ungdom i alderen 11 til 18 år. Informantene er ungdommene selv, deres terapeuter, foresatte og lærere. Informasjon fra veiledere, som vurderer terapeutenes metodeintegritet, vil kunne knytte resultatet fra behandlingen til hvor godt metoden følges.

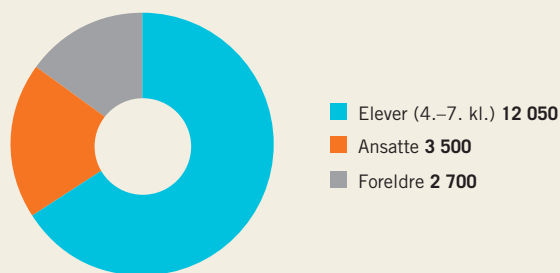
Framtidsplaner

Forskningsavdelingen planlegger flere interessante samarbeidsprosjekter knyttet til arbeid som pågår i *Utviklingsavdeling Barn*, i første rekke forestående studier av *Kunnskapsbasert behandling av barn med sammensatte vansker (MATCH)* og *Family Nurse Partnership (FNP)*. Nedenfor følger en kort framstilling av de to

prosjektene. Mer om dette i resultatkapittelet *Utvikling*.

Barn som henvises til spesialisttjenestene BUP og barneverntjenesten har ofte sammensatte vansker; atferdsproblemer, depresjon, angst og traumer – og trenger et helhetlig tilbud. Atferdssenteret vil i

DELTAKERE I STUDIEN «POSITIV ATFERDSSØTTE I SKOLEN»

Implementeringsforskning er et nytt og komplisert felt. Ti års virksomhet gir unike muligheter til å analysere forhold som hemmer og fremmer implementering i stor skala.

Blant forskningsmetodiske utfordringer inngår behovet for validering og norsk standardisering av kliniske kartleg-

gingsinstrumenter som brukes i intervensjons- og implementeringsforskning.

Vi vektlegger høy svarprosent og kvalitet på datainnhenting, bearbeiding, klargjøring og sikring knyttet til de ulike studiene. Dette organiseres hos oss gjennom et eget logistikkteam.

Tilmeldte til barnevernet: Forskningsprosjektet *Økningen i tilmeldte saker til barnevernet* analyserer utvikling i antall og sammensetning av barneverns-klienter i perioden 1993–2009. Alle analyser baserer seg på registerdata, og databasen som anvendes er utviklet som en del av prosjektet. Formålet er å framskaffe kunnskap om endringer i rekruttering som har funnet sted i perioden, definere risikoforhold og utvikle et grunnlag for strategier for barnevernet. I tillegg sammenliknes barn i spesifikke tiltak med ulike sammenlikningsutvalg av ikke-klienter for å belyse hvordan det går med disse gruppene over tid. Prosjektet ble igangsatt våren 2010.

Risiko og levekårsutvikling for ulike grupper barn: Prosjektet søker å belyse barns levekår og risiko for framtidig sosial eksklusjon, gjennom longitudinelle analyser basert på en utvikling av en serie indikatorer på levekår og risiko. Oppdatering og utvidelse av nytt datasett ble ferdigstilt våren 2013. Her trekkes skolen inn, ved at nasjonale prøver og elevundersøkelser anvendes som indikatorer på skolemiljø, og knyttes til andre indikatorer på levekår og risiko.

Barns sosiale utvikling: Det longitudinelle utviklingsprosjektet *Barns sosiale utvikling* omhandler utvikling av sosial

kompetanse og atferdsproblemer. Prosjektet følger ca. 1100 barn i Buskerud og Telemark, og deres familier, fra barna var seks måneder og til de nå er i andre klasse. Les mer om prosjektet på neste oppslag.

samarbeid med RBUP Øst og Sør prøve ut en intervensjon som har vist gode resultater og evaluere denne i Norge. *Kunnskapsbasert behandling av barn med sammensatte vansker* er en intervensjon som skreddersyr og kombinerer komponenter fra fire ulike evidensbaserte intervensjoner ut fra barnas behov og utfordringer.

Tidlig hjemmebasert intervensjon. Det har blitt igangsatt et samarbeidsprosjekt med RBUP Øst og Sør med mål å utrede mulighetene for utprøving av tiltak for oppfølging av risikoutsatte mødre fra tidlig i svangerskapet. Aktuelt for utprøving er *Family Nurse Partnership* (FNP), en intervensjon med

solid dokumentasjon og en implementeringsstrategi.

Ikke minst har vi – med ferdigstillingen av skoleundersøkelsene om PALS – mange interessante studier foran oss knyttet til det omfangsrike datamaterialet fra disse undersøkelsene.

Barns sosiale utvikling

I det longitudinelle prosjektet *Barns sosiale utvikling* – engelsk akronym: BONDS – følger man omtrent 1100 barn og deres familier fra barna er seks måneder, fram til og med andre klasse. Formålet er å studere utvikling av sosial kompetanse og atferdsproblemer over tid. Datainnsamlingen ble påbegynt i 2006. Barna og familiene ble rekruttert i perioden 2006–2008 fra fem kommuner; Drammen, Porsgrunn, Bamble, Skien og Tinn. Undersøkelsen omfatter tre alderskull.

Finansiering

Norges forskningsråds bevilgninger til prosjektet har muliggjort videreføringen av datainnsamlingen inn i skolen. Bevilgningene kommer fra to av forskningsrådets rammeprogrammer:

- VAM-programmet (Velferd, arbeidsliv og migrasjon): Delprosjektet *Eksklusjon og inklusjon i overgangen til skolen*.
- Utdanning 2020: Delprosjektet *Betydningen av barnehage og hjemmemiljø for læring og sosial tilpasning i overgangen til skolen og i tidlig skolealder*.

Datainnsamling

Barn og familier ble rekruttert gjennom 5-månederskontrollen ved de lokale helsestasjonene. Begge foreldre bidrar gjennom personlige intervjuer og telefonintervjuer ved henholdsvis 6 måneder, 1, 2, 3, 4 og 5 år, samt rundt skolestart og i andre klasse. Det er også blitt gjort videoopptak av strukturerte samspillsituasjoner med forelder og barn (ved 1, 2 og 3 år).

Ved 4 års-intervjuet har barnets motorikk, språk og selvregulering blitt testet. Det er også gjennomført korte telefonintervjuer med én av foreldrene innimellom de årlige intervjuene og i forbindelse med oppstart i barnehage.

130 barnehager har bidratt med informasjon om barnas atferd og trivsel i barnehagen ved 2, 3 og 4 år, samt om ulike forhold og kvaliteter ved hver enkelt barnehage. Det har også blitt innhentet informasjon om hvilke strukturerte skoleforberedende aktiviteter barnehagene gjennomfører.

Fra høsten 2012 ble det igangsatt datainnsamling på skolene, med spørreskjema til lærerne om barnas sosiale og faglige tilpasning.

Gjennomførte aktiviteter 2013

- Telefonintervjuer med foreldrene til 5-åringene og 7-åringene
- Personlig intervju med foreldrene til 6-åringene
- Koding av observasjonsdata fra 2-åringene
- Spørreskjema til barnas kontaktlærere i første og andre klasse
- Telefonintervjuer med pedagogiske ledere i barnehagene
- Fagdager for førsteklasse lærere om sosial kompetanse i skolen
- Formidling gjennom nettsiden *barnssosialeutvikling.no* og to trykte nyhetsbrev
- Utviklet databaser og klargjort data for analyser

Prosjektet har en gjennomgående høy deltakerprosent, grunnet god oppfølging av de enkelte familiene. Det er søkt Norges forskningsråd om finansiering til årlig datainnsamling til alle barna har vært gjennom andre klasse.

Forskningsteamet 2013

BONDS-prosjektet ledes av to forskere, med to post.doc.-stillinger og én ph.d.-stipendiat tilknyttet seg. I tillegg gir Atferdssenterets logistikkteam omfattende bistand sammen med en egen forskningskonsulent. Sistnevnte har dessuten ansvaret for i alt tretten intervjuere som har vært engasjert i datainnsamling og koding av observasjonsdata.

Atferdssenteret samarbeider med Høgskolen i Vestfold, der Thomas Moser (forsker) og Hilde Dehnæs Hogsnes (ph.d.-stipendiat) har vært tilknyttet prosjektet.

Fra sommeren 2013 har Eric Dearing fra Boston College, USA, blitt en del av forskningsteamet gjennom Norges forskningsråds mobilitetsprogram.

Hva vet vi så langt?

TIDLIG START: Jo tidligere barn begynte i barnehagen, jo høyere sosial kompetanse, men de ble også vurdert å ha mer utfordrende atferd ved 2-årsalder.

ANTALL TIMER: Barn som var mange timer i barnehagen, var mer aggressive enn barn som var færre timer i barnehagen. Dette var imidlertid ikke en funksjon av antall timer, men av familieforhold.

VOKSENTETTHETEN i barnehagen viste ingen sammenheng med barnas sosiale kompetanse, men variasjonene var begrenset.

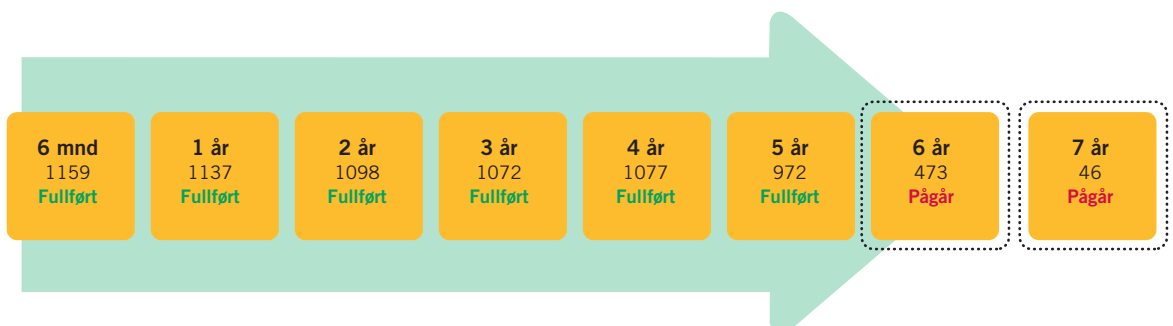
GRUPPEINDELING: Hvis 3-åringene var eldst i gruppen, ble de vurdert som mer sosialt kompetente og som mindre trassige, enn hvis de gikk i grupper hvor de eldste var 5 år.

GRUPPESTØRRELSE: Jo mindre grupper barna går i, jo bedre sosial kompetanse vurderes de å ha ved 3-årsalder.

SPRÅKUTVIKLING: Jo tidligere gutter startet i barnehagen, jo bedre begrepsforståelse har de ved 4-årsalder. Det er ingen slik sammenheng for jenter.

KJENNETEGN VED TIDLIG BARNEHAGESTART: Barn fra familier med mer sosioøkonomiske ressurser, starter tidligere i barnehage sammenliknet med andre barn.

INKLUDERING: Internalisert problematferd var mer avgjørende enn den eksternaliserte for om barn ble inkludert eller ekskludert i barnehagen.

Foreldreintervjuer per 25. november 2013

Siden Atferdssenteret fikk oppdraget å implementere MST for ungdom, utvikle PMTO for norske forhold, og pilotere de første PALS-skolene, har ytterligere tre modeller kommet til, nemlig FFT og MTFC (begge for ungdom), samt lavterskelprogrammet TIBIR. Et eget tilbud til unge med rusproblemer er integrert i MST, og PMTO har eget gruppetilbud for minoritetsfamilier. Det er utviklet omfattende opplærings- og veiledningsmaterieell knyttet til kvalitetssikringen av metodene.

Utvikling

Mål

Atferdssenterets to utviklingsavdelinger arbeider kontinuerlig med utvikling av materieell til opplæring og til bruk sammen med familiene, barna og ungdommene. Materiellet skal være lett tilgjengelig – og til en fornuftig pris.

Et annet mål er å utvikle gode verktøy for å følge forløpet i behandlingene og de ulike forebyggende tiltakene som Atferdssenteret forvalter. Samtidig som vi vil måle om praktikerne utøver metodene som tiltenkt, er det òg ønskelig å vite

Resultat

Arbeidet har pågått kontinuerlig, og de fleste metodene har et godt utviklet materieell. I hovedsak har dette handlet om håndbøker og materieell som benyttes i behandlingen, som for eksempel plansjer som skal illustrere ulike utviklingsfaser, eller belønningsark som kan skreddersys til det enkelte barn. Dette materialet er i 2013 gjort tilgjengelig på internett for foreldre som deltar i programmene.

Håndbøkene er utviklet både for familien, praktikerne, skolene og for dem som forestår de ulike opplæringene. Det er en målsetting at materiellet skal være lett tilgjengelig. Det meste av Atferdssente-

rets materieell kan nå lastes ned gjennom internett og benyttes på nye plattformer som lesebrett og smarttelefoner.

Forskningsresultatene fra studiene om hva som gjør at tiltakene virker – hva som hemmer og hva som fremmer en utvikling – blir kontinuerlig integrert i metodene. Dette skjer i det vesentligste gjennom at utøverne av metodene gjennomgår systematisk kompetanseheving etter endt opplæring.

Det har – til nå – ikke framkommet forskningsresultater fra Atferdssenterets forskning som har rokket ved de teoriene

Framtidsplaner

Det vil naturlig arbeides kontinuerlig med en utvikling av kvaliteten i tiltakene. Ambisjonen er at utviklingen skal være basert på forskning. Målet er todelt. Tiltakene skal kunne nå *flere* i målgruppen med *høyere* kvalitet. Den kanskje største utfordringen er å gjøre tiltakene mer tilgjengelige. Særlig viktig kan det være å nå de i målgruppen som ikke selv oppsøker tiltakene. Enten fordi de ikke vet om dem, eller at de vegrer seg for å be om hjelp. Bruk av «link»-arbeidere ble med hell prøvd ut i studien for gruppetilbud til

minoritetsfamilier. Denne strategien bør undersøkes nærmere.

Arbeidet med å forbedre implementeringen pågår kontinuerlig. Dette gjøres gjennom å integrere implementeringskunnskap og opplæring i den kompetansehevingen som gis til de medarbeidere som deltar og bistår i spredningsarbeidet. I 2014 vil implementering av en egen veileder for spredningsarbeidet i TIBIR stå sentralt.

om det skjer en endring for familien og barnet, og om brukerne er fornøyde med behandlingen. Denne informasjonen skal òg være tilgjengelig for dem som «eier» tiltaket, dvs. for praktikeren og dennes tjenestested.

Forskningen ved senteret skal ikke bare vise om tiltak virker eller ikke, men også gi utviklingsavdelingene kunnskap om hvordan tiltakene kan gi enda bedre resultater.

som ligger til grunn for intervensjonene. Dog er det kommet resultater som bygger opp under det som internasjonal forskning viser. Som for eksempel at en må involvere skolen for å lykkes med hjemmebaserte tiltak for barn og ungdom i skolealder. Også fritidsmiljøet har stor betydning.

rusproblematikk nevnes, der egne modeller og kontrollsystemer er etablert.

inn gjennom de ulike forskningsprosjektene, lagres det også personopplysninger i databasene pmto.no (for PMTO og TIBIR), i SWIS (for PALS) og i Primula (for MST, FFT og MTFC). Alle personopplysninger behandles etter konsesjon fra Datatilsynet. Viktig er også en overordnet og samlet beskrivelse og redegjørelse for hvordan Atferdssenteret behandler alle sine personopplysninger. Dette dokumentet kom på plass i 2013.

For PMTO har dette resultert i at opplæringsprogrammet er forlenget med én ekstra dag med vekt på skole, og terapeutens arbeid med skolen er skilt ut i en egen håndbok – denne henter mye av sitt materiell fra skolemodellen PALS. For ungdom bør arbeidet med

Et felles trekk for utviklingsarbeidet er at opplæringsprogrammene er blitt mer praksisorienterte, dvs. at de som deltar også får mulighet til å øve seg. Gjennom rollespill som demonstrerer utøvelsen av metoden, egne øvelser og repetisjoner, er det lagt økt vekt på terapeutiske ferdigheter kombinert med god metodekunnskap.

Atferdssenteret behandler omfattende materiell med sensitive personopplysninger. I tillegg til dataene som kommer

Det er også satt i gang et arbeid for å bedre tilbudet til barn med sammensatte problemer. Vi vet at barn med atferdsproblematikk også kan ha andre utfordringer knyttet til angst og depresjoner eller kan ha vært utsatt for traume. En tilnæringsmodell som heter MATCH undersøkes nå om kan være aktuell å implementere i Norge. Her følges barnet og familien gjennom behandlingsforløpet og tilbys forskningsbaserte tiltak avhengig av problem.

Dette prosjektet er et samarbeid med RBUP Øst og Sør.

Likeledes undersøkes muligheten for å implementere og/eller utvikle et program for oppfølging av utsatte (unge) gravide. Dette programmet er også et fellesprosjekt med RBUP Øst og Sør og heter FNP (family-nurse partnership).

I 2014 vil det òg i samarbeid med Bufetat bli ferdigstilt en tilnærming

rettet mot å arbeide med familier til barn og unge på institusjon. I første omgang er opplegget rettet mot ungdom i MultiFunc og de to institusjonene for rusutsatte. Seinere er intensjonen å tilpasse tilnærmingen til bruk for alle institusjoner.

Implementering er for Atferdssenteret å overføre forskningsbasert kunnskap til praksisfeltet. Målet er at kunnskapen blir brukt på den måten forskningen har funnet at den gir de beste resultatene for brukeren. En vesentlig del av vår virksomhet er tjenestestøtte knyttet til opplæring, veiledning, kvalitetssikring og sertifisering.

Implementering

Mål

Metodene som spres må tas i bruk med det samme innholdet og den samme intensiteten som har vist seg virkningsfullt i kontrollerte studier. Implementeringsstrategien er å inngå i et forpliktende samarbeid om opplæring, veiledning og

omfang med de ansvarlige i kommunene og i spesialisttjenestene. For å sikre at tilbudet utøves med samme kvalitet og innhold uavhengig av hvor tilbudet utøves, er det felles kvalitetskrav for utøverne. Utvalgte utøvere i tjenestene

Resultat

Implementeringsresultatene kan måles langs flere dimensjoner. Det handler om hvor mange familier, barn og unge og skoler som mottar tiltakene, og det handler om at flere organisasjoner (kommuner og tjenesteytere) forplikter seg og tar metodene i bruk. Det er òg nødvendig å vite at praktikerne nytter seg av kvalitetssikringssystemene og utøver praksis slik den er funnet virksom.

I metodene MST, FFT og MTFC vil resultatene rapporteres løpende som kapasitetsutnyttelse og knyttes til resultater som oppnås av den enkelte ungdom. For PMTO, TIBIR og skolemodellen PALS, vil resultater knytte seg til nye enheter som tar metodene i bruk og til antallet praktikere som har fullført en opplæring. Et saksregistreringssystem er snart på plass for pmto.no. Dermed vil en også her

kunne rapportere resultat for barna og et mer presist antall saker som behandles på landsbasis.

PMTO: Tilgjengelig ved cirka 55 fagkontor i Bufetat, i rundt 40 poliklinikker (BUP) og i 93 kommuner som også implementerer TIBIR. Opplæringen foregår regionalt. I 2013 har 95 gjennomført terapeutopplæring. Til å bistå i opplæringen og veiledningen deltar også cirka 55 regionale PMTO-terapeuter. Ved utgangen av 2013 er det til sammen 291 aktive, sertifiserte terapeuter i Norge. Alle PMTO-terapeuter deltar i veiledningsgrupper. I 2013 har 32 deltatt på veilederopplæringen.

TIBIR: Til sammen er det nå 1546 opplærte utøvere av TIBIR-intervensjonene. Av de opplærte, er 913 aktive

Framtidsplaner

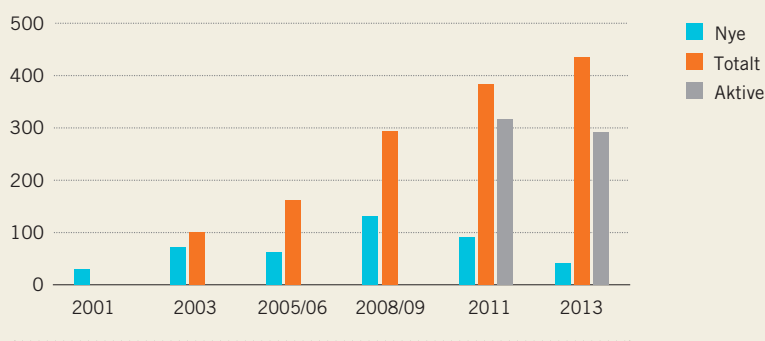
Forsknings- eller evidensbasert metodikk forutsetter en form for kvalitetssikringssystem som sikrer at tiltakene utøves med rett innhold, tiltenkt dosering og lik styrke. Veiledning og støttesystemer for utøverne kan være en utfordring å opprettholde når ressursene er knappe, og når også andre viktige områder skal

prioriteres. Utfordringen for Atferdssenteret er å utvikle systemer som er mer kostnadseffektive, ikke minst når stadig flere utøvere blir involvert.

Flere konsultasjoner og opplæringer er utprøvd over internett, som i FFT og TIBIR, noe som kan spare reisekostnader.

UTDANNEDE PMTO-TERAPEUTER

kvalifiseres til å undervise, veilede og bistå med kvalitetssikring i den videre implementeringen.

Utfordringen er å opprettholde kvaliteten i utøvelsen når tiltakene spres i stor skala; til hele tjenesteapparatet, mange

tjenestesteder og kommuner – og med mange praktikere involvert. Da gjelder det å installere kvalitetssikringssystemene i de organisasjonene som skal ta kunnskapen i bruk. Det forutsetter at alle som deltar i implementeringen, fra ledelsen til utøverne, har en felles for-

ståelse og forpliktelse til prosessen. Det er identifisert tre områder – kunnskap, organisasjon og ledelse – med ni underpunkter som drivkrefter mot vellykket implementering. Disse omfatter blant annet rekruttering av praktikere, opplæring, veiledning, evaluering og mål.

utøvere. 228 har i 2013 deltatt på en TIBIR-opplæring, og 26 nye kommuner har startet implementeringen av TIBIR. Regionene evaluerer og reviderer løpende planene for implementering, og kommunens ledere følges tett opp for å sikre ressurser for videre drift av programmene.

PALS: 210 grunnskoler i 66 kommuner implementerer PALS gjennom opplæring, veiledning og oppfølging fra 51 PALS-veiledere ansatt i kommunal/interkommunal PP-tjeneste eller spesialpedagogisk ressurscenter. Det er også igangsatt et utviklingsarbeid om tilpasning av modellen til barnehage. Sju barnehager deltar fra to kommuner. Antall skoler vokste fram til 2012 til to hundre. Siden har antallet stabilisert

seg, etter at Statped i 2012 trakk ut sine veiledere.

MST: Det er Bufetat som har ansvaret for driften av de 22 MST-teamene med 100 ansatte, mens Atferdssenteret har ansvar for opplæring og den overordnede kvalitetssikringen. Fem MST-konsulenter følger alle saker. I 2013 er et team i Bufetat Vest avsluttet. Det er også knyttet usikkerhet til den videre driften av teamet i Oslo. I 2013 ble det holdt to norske opplæringer for nye MST-terapeuter. Det er avholdt vedlikeholdsseminarer for alle team og veiledere. MST-teamene opprettholder sine gode resultater. Vi ser en betydelig bedring for ungdommene hva angår skole, arbeidsdeltakelse – og reduserte institusjonsplasseringer.

FFT: Videre drift av tre etablerte FFT-team i Bufetat, med kvalitetssikring av teamenes arbeid gjennom konsultasjon til teamenes veiledere. Atferdssenteret har bistått med løpende kompetanseheving gjennom videokonferanser, telefonmøter, oppfølgingsbesøk og et felles to-dagers vedlikeholdsseminar.

MTFC: Driften av MTFC i Sandvika er videreført. Viktige oppgaver har vært opplæring, veiledning og løpende oppfølging av behandlingsteamet og behandlingshjemmene. Utviklingsavdeling ungdom har brukt betydelige ressurser på å delta aktivt inn i behandlingsteamet og vil fortsatt følge dette tett. Et samarbeid med Bufetat Region Sør pågår, knyttet til planer om å opprette et MTFC-team i Drammen.

At familier, barn og unge i målgruppen får et tilbud, er viktig. Samtidig ser vi at den oppfølgingen som gis til utøverne av metodene kan være avgjørende for om evidensbasert praksis implementeres bærekraftig. I vår kontakt med andre aktører synes vår sentrale enhet å utgjøre en forskjell.

Fremdeles er det bare en liten del av barn og unge med behov for tiltak, som faktisk får det. Det å få på plass virksomme tiltak innenfor psykisk helse og barnevern er en langsiktig oppgave. Nye lovendringer, der kommunene selv får ansvar for mange av de mest krevende tiltakene, vil stille krav til en styrket

«tjeneste for tjenestene». Det er å håpe at den gjennomgangen som nå skjer av kunnskaps- og kompetansesentrene kan være et skritt på veien i riktig retning.

Kunnskapen som akkumuleres gjennom egne forskningsprosjekter og i samarbeid med andre fagmiljøer, skal formidles videre. Kunnskapsformidlingen skjer på ulike nivåer og i ulike kanaler. Fra faglige konferanser, publikasjoner, kurs og opplæring til egne hjemmesider og sosiale medier.

Formidling og kommunikasjon

Mål

Formidling og kommunikasjon skal inngå i samtlige aktiviteter ved senteret. Siden Atferdssenteret har et nasjonalt ansvar for å gjøre kunnskap tilgjengelig for praksisfeltet, er dette et viktig prinsipp. Alle våre formidlingsaktiviteter har som siktemål å øke graden av kunnskapsbasert praksis,

også evidensbasert praksis innenfor barnevernet.

Vi støtter opp under direktoratets uttrykte mål, om at fagpersonell skal ha tilgang til kompetansehevede tiltak. Følgelig vil vi fortsatt drive utstrakt foredragsvirksom-

Resultat

I 2013 har resultatene fra vår virksomhet bidratt med ny kunnskap, formidlet til internasjonale publikasjoner både i bok- og artikkelform – og i form av kapittelbidrag til internasjonale antologier. Senterets medarbeidere har bidratt på så vel internasjonale som nasjonale forsknings- og fagkonferanser, som eksempelvis på den internasjonale konferansen om implementering i Linköping, på SRCD-konferansen (Society for Research on Child Development), SPR-konferansen (Society for Prevention Research) og GIC-konferansen (Global Implementation Conference).

Senterets medarbeidere driver i utstrakt grad undervisning og opplæring. Mye av

vår formidling skjer dessuten gjennom implementering av metodene.

Nasjonal fagkonferanse: Med tema *Tidlig innsats – utsatte barn har dårlig tid!* samlet konferansen mer enn fire hundre deltakere. Målgruppen var forskere, praktikere og andre fagpersoner, med hensikt å utveksle evidensbasert kunnskap om forebygging og behandling av atferdsproblemer hos barn og unge.

PALS-konferansen – med nordisk overbygning – samlet ni hundre deltakere. Lærere, skoleledere, barnehagepedagoger og beslutningstakere fra hele landet – og Norden – kom til denne møteplassen for

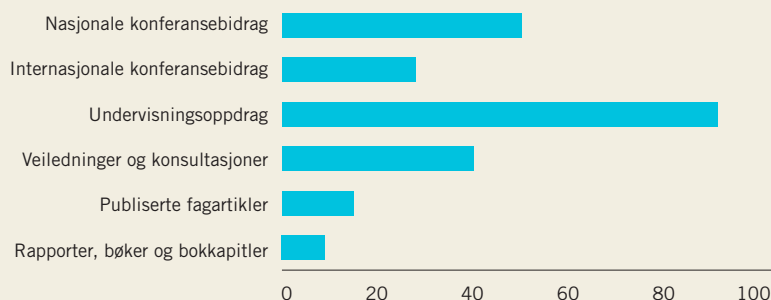
Framtidsplaner

Behovet er stort for å spre kunnskap om og økt forståelse for evidensbasert praksis, og om den forskningsmetodikken som denne bygger på. Vi ønsker å nå ut også til miljøer som ikke er direkte involvert i Atferdssenterets prosjekter.

En utfordring innenfor all vår formidling er ikke å tape av syne Atferdssenterets uttrykte målsettinger:

- Vi vil være et *foregangssenter* i bruk av evidensstøttet metodikk både i forsknings-, implementerings- og utviklingsarbeid i nasjonal, nordisk og internasjonal sammenheng.
- Vi vil *inspirere* til bruk av Atferdssenterets intervensjoner, og gjennom det skape økt forståelse for betydningen av å benytte evidensstøttede tiltak.

FORMIDLINGSARENAER

Ansatte ved senteret har i 2013 bidratt på mange formidlingsarenaer.

het ved ulike norske og internasjonale fagkonferanser. Kunnskapsformidling skal videre skje systematisk til fagfeltet gjennom publikasjoner av resultater og undervisning ved universiteter og høyskoler. Samtidig ønsker vi å gjøre

kunnskapen generelt tilgjengelig gjennom brukervennlige hjemmesider og synlig aktivitet på sosiale medier, noe som gjenspeiles i senterets kommunikasjonsplan.

kunnskapsformidling og erfaringsdeling, med tema *Et positivt læringsmiljø for alle!*

www.atferdssenteret.no: I 2013 ble det påbegynt en webrevisjon. Utviklingsarbeidet pågår fortsatt, med sikte på publisering av ny design høsten 2014. I tillegg til hovedsiden, atferdssenteret.no, har senteret ytterligere tre åpne sider: pmto.no, swis.no og barnssosiale-utvikling.no.

www.pmto.no: Atferdssenteret åpnet i 2013 en ny nettside med tips til foreldre, pmto.no. Siden er nå tilgjengelig på nynorsk, samisk, engelsk, polsk,

og somali, mens urdu er klart tidlig i 2014. Pmto.no skal i løpet av 2014 også fungere som et felles rapporteringssystem for TIBIR og PMTO.

Kommunikasjonsplan: I 2013 ble det nedlagt et betydelig arbeid med å redigere den foreliggende kommunikasjonsplanen. Planen omfatter nå også beskrivelser av alle senterets hjemmesider og ekstranett, med målsettinger og målgrupper.

Sosiale medier: Etter at vi åpnet senterets Facebook-side våren 2012, har siden gjennom hele 2013 fått stadig flere følgere, og redaksjonsgruppen

holder et jevnt aktivitetsnivå. I 2013 opprettet vi dessuten profiler på Twitter og LinkedIn.

- Vi vil bidra til å forsterke *forebyggingsperspektivet* i hjelpe-tjenestene for barn og unge – også i barnehage og skole.

Oppdraget vårt er å bidra til at virksomme metoder og programmer blir tilgjengelig for familier og barn i hele landet. For å nå dette målet, må Atferdssenteret ha kontinuerlig oppmerksomhet på formidling av kunnskapsproduksjonen – ikke minst til kommunene.

Atferdssenteret vil fortsette med sin nasjonale fagkonferanse med anerkjente internasjonale foredragsholdere og inviterte forelesere fra andre norske forsknings- og utviklingsmiljøer. Senteret vil også delta i arbeidet med europeiske og globale konferanser som omhandler aktuelle forskningsmetoder, implementering og programmer for barn og ungdom med atferdsvansker.

Ønsket er framover å kunne følge brukerne av våre nettstedene og følgerne på Facebook mer systematisk gjennom økt bruk av målings- og analyseverktøy.

Oversikter og listinger over våre formidlingsaktiviteter og publikasjoner kan hentes ned fra atferdssenteret.no. Se side 34 for oversikt.

Medarbeiderne ved Atferdssenteret er fagpersoner knyttet til enten forskning eller utviklings- og implementeringsarbeid. En administrasjonsavdeling rommer også formidling og kommunikasjon. Kollegiet er dedikerte medarbeidere som leverer – og som alle på ulike vis bidrar til det vi brenner for: Å gjøre en innsats for barn og unge med atferdsproblemer.

HR-regnskapet

Mål

Det er en spennende og viktig utvikling vi er med på. Målsettingen er å skape et godt arbeidsmiljø der det er godt tilrettelagt for senterets mangfoldige virksomhet. Administrasjonen arbeider kontinuerlig med å legge til rette med god informasjon om muligheter, rettigheter og plikter. I dette arbeidet benyttes eget intranett og felles personalmøter cirka to ganger hver måned.

Det legges opp til et godt samarbeid med fagforeningene som er representert ved senteret. Styret har vedtatt egne ordninger for lønnspolitikk og en god seniorpolitikk. Fleksibel arbeidstidsordning er tilrettelagt for småbarnsforeldre og praktiseres slik at målsettingen om et godt samarbeid mellom avdelingene kan fungere. Alle ansatte skal ha tilgang

Resultat

Personalgruppen ved Atferdssenteret består per 31.12.13 av 57 ansatte som utfører til sammen 50 årsverk. Det er 22 menn og 35 kvinner. Det er 16 deltidsansatte, i hovedsak i 20 %-stillinger, av disse er det ni kvinner og sju menn. I tillegg (til de 57) er det ni timelønnede intervjuere og fire kodere. Det har i 2013 ikke vært nødvendig å iverksette spesielle tiltak for å fremme likestilling eller forhindre forskjellsbehandling.

Atferdssenteret har et felles arbeidsmiljøutvalg med de øvrige tre selskapene i Unirand AS. Det var to møter i 2013. Det er gjennomført en egen HMS-undersøkelse, der det ikke ble påpekt vesentlige feil eller mangler. Resultatene fra undersøkelsen medførte dog at det ble tydeliggjort hvilke ledere som har ansvar for medarbeidersamtaler, og det ble gjennomført en vernerunde der det fysiske arbeidsmiljøet ble gjennomgått. Det har ikke vært arbeidsulykker i 2013.

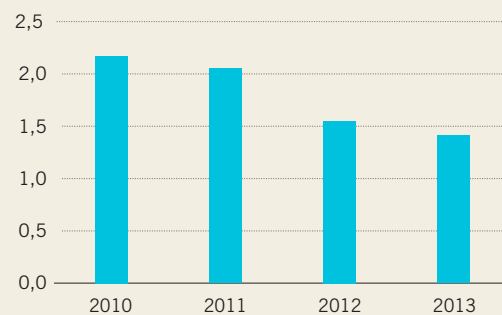
Framtidsplaner

De største utfordringene knyttet til HMS-arbeidet er knyttet til senterets sammensatte virksomhet, forskningsprosjektene og utviklings- og spredningsarbeidet. Forskningsprosjektene har flere medarbeidere som ikke har sitt daglige virke på senteret, og som først og fremst opplever virksomheten gjennom hvor godt de administrative rutinene fungerer, og hvor godt de blir integrert i de ulike

prosjektene. Dette er også tilfelle for flere fulltidsansatte i utviklingsavdelingene, samt personale i virksomheter som senteret har faglige føringer overfor (regionkonsulenter i TIBIR, ansatte i MST-, FFT- og MTFC-team). Dette stiller også krav til tilstedeværelse og muligheten for fleksible arbeidstidsordninger og bruk av hjemmekontor.

SYKEFRAVÆR

Sykefraværet ved Atferdssenteret er lavt og har vært jevnt synkende. I 2013 var det totale sykefraværet på 1,41 %, fordelt på 0,60 % korttidsfravær og 0,82 % langtidsfravær. I 2012 var sykefraværet 1,55 %, i 2011 på 2,05 %, og i 2010 på 2,17 %.

på ergonomisk riktige kontormøbler og fikk i 2013 også tilbud om bistand fra fysioterapeut/ergoterapeut. Det ble òg inngått avtale om bedriftsmassasje (forebygge nakke- og skulderplager) som starter opp på nyåret.

Sykefraværet er lavt og har vært jevnt synkende siden 2010, fra 2,17 % til 1,41 % i 2013. Dette kan være en indikasjon på at vi lykkes i vårt arbeid med tilretteleggende arbeidsmiljø.

Senteret vil fra 2014 ha eget arbeidsmiljøutvalg. Det vil gi mulighet for økt satsing på HMS-arbeidet framover.

Atferdssenteret framstår som en trygg arbeidsplass. Samtidig har det i 2013 vært usikkerhet mht. deler av finansieringen, noe som nå synes løst. En omfattende gjennomgang av kunnskaps- og kompetansesentrene er i gang, noe som kan få personalmessige konsekvenser.

En egen evaluering av senteret ble òg igangsatt ved utgangen av 2013 ved at Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet ga oppdraget til Norges forskningsråd.

Både gjennomgangen og evalueringen vil, uavhengig av resultat, prege senterets virksomhet framover.

Atferdssenteret inntar en aktiv rolle i det internasjonale nettverket av fagfolk og organisasjoner som arbeider med atferdsproblemer blant barn og unge. Våre medarbeidere blir hyppig invitert til å bidra ved internasjonale fagkonferanser, og vi inviterer sterke fagfolk utenfra til våre egne konferanser.

Internasjonalt samarbeid

Mål

I avtalen som ligger til grunn for Atferdssenterets virksomhet, framheves det at senteret skal være internasjonalt orientert og utvikle kunnskap på et høyt internasjonalt nivå, og at denne kunnskapen skal

komme praksisfeltet til gode. Strategiplanen (2012–2016) framhever at senteret skal styrke sitt internasjonale nettverk innenfor forskningsmetodikk gjennom fortsatt godt nettverkssamarbeid. Blant

Resultat

Atferdssenterets internasjonale orientering og resultater knyttet til denne målsettingen kan måles langs tre linjer. Den ene er knyttet til internasjonale publikasjoner, den andre til deltakelse og antatte presentasjoner på anerkjente internasjonale konferanser. Den tredje er knyttet til forsknings- og utviklingssamarbeidet med ulike miljøer.

I 2013 bidro elleve av Atferdssenterets FoU-ansatte til like mange internasjonale publiseringer. Fire publikasjoner omhandler det forebyggende programmet TIBIR rettet mot kommunene. Resultatet fra studier av to metoder ble publisert. Den ene om individuell foreldrerådgivning, den andre om gruppemodellen. Videre ble det publisert en oversiktsartikkel som

presenterte programmet som helhet og én artikkel som omhandler hvordan mødres mentale helse påvirker resultatet av tiltaket for barnet.

I 2013 bidro 19 av Atferdssenterets FoU-ansatte til 28 presentasjoner i ni land ved tjue ulike settinger. Det ble holdt innlegg både på SPR og GIC, og TIBIR-modellen ble presentert i flere nordiske land som en del av Nordisk velferdssenters (del av det nordiske samarbeidet) satsing på forebygging. Atferdssenterets ansatte presenterte ulike resultater og erfaringer knyttet til forskningen og de ulike metodene på en lang rekke nordiske, europeiske og andre internasjonale konferanser.

Framtidsplaner

Et omfattende internasjonalt samarbeid gir gode forutsetninger for den videre utviklingen. Samtidig får senteret også flere og flere henvendelser, særlig fra europeiske miljøer, der det ønskes råd og til dels bistand. Det gjelder både råd om forskning og gjennomføring av studier og om bistand til å implementere virksomme tiltak.

Dessverre har senteret vårt begrenset kapasitet til å påta seg langvarige eller omfattende oppdrag, men det å formidle noe av den kunnskapen som er produsert, vil også være nyttig for senteret gjennom muligheten til egen læring. I 2013 er det etablert kontakt med muligheter for videre samarbeid med miljøer i Romania og Malta. I tillegg er det kontakt med de baltiske landene, noe som vi antar vil videreføres.

internasjonale fagkonferanser framheves både den europeiske og den årlige internasjonale MST-konferansen. På den årlige SPR-konferansen (Society for Prevention Research) har Atferds-

senteret innlegg, det samme gjelder for den internasjonale implementeringskonferansen (Global Implementation Conference) som arrangeres annethvert år. Strategiplanen vektlegger å videre-

føre nettverkssamarbeidet med forskningsmiljøer i USA og Europa.

Konferanser er også et viktig møtested for internasjonale kontakter og muliggjør utdypende kontakt i tilknytning til konferansene. Det er òg løpende kontakt med programutviklere knyttet til MST, FFT, MTFC og PMTO. Dette samarbeidet gir direkte resultater i form av metodeforbedringer og ytterligere tilpasninger til norske familier.

19 FoU-ansatte
bidro til ...

28 presentasjoner

i 9 land

ved 20 ulike settinger

11 FoU-ansatte
bidro til ...

11 internasjonale publikasjoner

Hva opptar oss nå?

2013 ligger bak oss. Foran oss ligger nye år – med nye utfordringer. Oppdraget vårt er det samme som ved starten, for ti år siden. Atferds-senteret skal medvirke til økt kunnskap om atferdsproblemer blant barn og unge.

Hva står på dagsorden for oss nå i disse dager?

I kapittelet som følger, har vi gjort et lite utvalg:

- Evalueringen av kunnskaps- og kompetansesentrene
- Forebygging lønner seg
- Evidensbasert praksis
- Oppvekstrapporten fra Bufdir

Atferdssenteret under lupen

I 2013 ble det igangsatt en større evaluering av kunnskaps- og kompetansesentrene. Hvilken plass skal Atferdssenteret ha? Hva med de andre? Og hvordan kan vi samarbeide best mulig?

Det er viktig at hele bredden av sentre støtter opp under kunnskapsoverføringen, gjennom godt samarbeid og stødig koordinering. Alle må gjøre sitt så vi sammenlagt kan yte mer.

På tampen av 2013 kom høringsnotatet, et viktig dokument på veien mot formuleringen av et felles samfunnsoppdrag. Atferdssenteret avga sin høringsuttalelse utpå nyåret 2014.

Vårt tredelte virke

Vi skiller oss på flere måter ut fra andre sentre, gjennom vårt tredelte virke, med forskning, utvikling og implementering.

Høringsnotatet vektlegger det å bygge bro mellom forskning og praksis. Kunnskapen må implementeres. Det slutter vi oss til. Det gir lite mening å framskaffe kunnskap og kompetanse – nyttig for brukere – om den ikke når fram til praksis.

Kvalitetskravet om at metodene eller tiltakene skal være virksomme, er et nytt og viktig krav. Likeså at de skal være tilgjengelige, med likhet i tjenestetilbudet. Kunnskapen som bringes til praksis, må være godt beskrevet og dokumentert. Kvalifisert opplæring må til når praktikere skal videreformidle hvilke metoder og tiltak som virker. Kunnskapen må bringes videre til brukeren i den form og med det innhold som forskningen fant at virket.

Implikasjoner for praksisfeltet

Når kunnskapsproduksjonen fra sentrene ikke munner ut i konkrete tiltak eller metoder, bør det formuleres implikasjoner for praksisfeltet. Kunnskapen bør i størst mulig grad operasjonaliseres, og følges opp av implementerings- og spredningsstrategier.

Når det er besluttet at nyprodusert kunnskap skal tas i bruk, må det høre med en implementerings-, sprednings- og kvalitetssikringsstrategi.

Hva med faglig uenighet?

Det kan være – og vil være – motsetninger mellom kunnskaps- og kompetansesentrene, og mellom sentrene og utdanningsinstitusjonene. En kan være uenige om fagperspektiver, om prioritering av forskningsbaserte intervensjoner, eller om regionale versus nasjonale prioriteringer. Faglig uenighet må selvsagt ikke skyves under teppet, men snarere belyses – også i fortsettelsen av denne viktige gjennomgangen av de nasjonale kunnskaps- og kompetansesentrene.

Samfunnsoppdraget

Høringsnotatet berørte ikke minst samfunnsoppdraget. Å få definert et felles, om enn generelt, samfunnsoppdrag kan være en god ting. Men det er også nødvendig at hvert senter formulerer og operasjonaliserer sitt fagspesifikke samfunnsoppdrag. Slik også Atferdssenteret formulerer sine målsettinger i tråd med det oppdraget senteret fikk da det ble opprettet.

Vårt mandat – gitt i avtalen mellom departementet og Universitetet i Oslo – bør ikke kunne endres, uten etter en grundig evaluering og i et samarbeid mellom partene. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har gitt Norges forskningsråd i oppdrag å foreta en evaluering av Atferdssenteret i løpet av 2014.

Det ser vi fram til!

Les hele høringsuttalelsen på www.atferdssenteret.no

Tidlig innsats lønner seg

De fleste barn har det bra på skolen. For andre vil skolestarten forsterke problemene. Halvparten av disse igjen får det vanskelig også seinere i livet, og faller utenfor i arbeidslivet. Å ignorere atferdsvansker hos barn er dyrt. Har vi råd til å la være?

Jo tidligere et barn viser tegn til en negativ utvikling, jo større er risikoen for at problemene vedvarer.

En studie fra Folkehelseinstituttet (2013) viser sammenheng mellom atferdsproblematikk ved halvannet år gamle barn og seinere stabile atferdsvansker i ungdomsårene. Så mange som halvparten av disse barna har problemer i overgangen til voksenlivet.

Mellom tre og fem prosent av alle barn i Norge viser tidlige atferdsvansker. Over tretti tusen barn – i alderen tre til tolv år – har følgelig femti prosent risiko for å utvikle store problemer seinere i livet.

Mennesker bak tallene

Det er mennesker bak tallene. Mennesker i stor fare for å havne utenfor fellesskapet. Faller en utenfor arbeidslivet, kan veien være kort til NAV, helsevesen og i verste fall kriminalomsorgen.

Atferdsproblemer overføres mellom generasjoner. Atferdsproblemer i én generasjon gir økt risiko for det samme i neste generasjon. Marginaliserte samfunnsposisjoner kan gå i arv.

I Norge har vi ferske eksempler på langsiktige konsekvenser av tidlige atferdsvansker. RBUPs rapport viser en klar sammenheng mellom atferdsvansker og frafall i skolen. Ved å redusere atferdsvansker på tidlige klassetrinn med ti prosent, kan frafallet fra videregående skole reduseres med hele fem prosent!

Bedre enn aksjespekulasjon

Nobelprisvinner i økonomi, James J. Hackman, har beregnet hvor mye en kan spare ved å sette inn tidlige tiltak for utsatte barn. Avkastningen er hele fjorten prosent høyere enn hva en kan tjene ved en tilsvarende investering på aksjemarkedet!

Studien fra Folkehelseinstituttet viser sammenheng mellom atferdsproblematikk ved halvannet år gamle barn og seinere stabile atferdsvansker i ungdomsårene.

Gevinsten av tiltak faller betydelig jo eldre barn blir. Allerede når barn når skolealder, gir tiltak vesentlig mindre avkastning. Hackman viser til utviklingspsykologien, til kunnskapen om at evner avler evner, og til at tidlige utviklingsfaser er viktige for de videre fasene. Når Hackman sier at tidlig innsats lønner seg, forener han dermed økonomisk og menneskelig innsikt.

Tidlig innsats lønner seg

En rapport fra Danmark viser at samfunnet kan spare store summer på å hjelpe sårbare barn. Studier fra Norge har vist at tiltak som PMTO, De utrolige årene og TIBIR foreldrerådgivning bidrar til å redusere barns atferdsvansker. Det er god grunn til å anta at tidlig innsats lønner seg, også i Norge.

Vi når ikke fram til alle som trenger det. Folkehelseinstituttets rapport viser at bare en liten andel av barn med atferdsproblemer får hjelp. Både menneskelige hensyn og samfunnsøkonomiske sideblikk peker i samme retning: Vi trenger en hel meny av gode tiltak!

I dette arbeidet må vi alle bidra.

Vi har ikke råd til å la være!

Evidensbasert praksis

Evidensbasert praksis er grunnleggende for Atferdssenterets virke. Det gjenspeiles også i senterets strategiske langtidsplan (2012–2016).

Gjennom erfaringene med etableringen av evidensbaserte metoder, modeller og programmer har Atferdssenteret opparbeidet en ganske særskilt kompetanse på implementering.

Denne kompetansen skal dokumenteres og benyttes i den videre utviklingen av evidensbaserte tilbud til barn og unge. Vi fortsetter arbeidet med å utvikle et formalisert samarbeid med den statlige barnevernstjenesten, med psykisk helsevern for barn og unge – og med skole. Alt med sikte på at etablering og implementering kan gå så smidig som mulig.

Vi fortsetter å forske på hva som er virksomt innenfor de ulike modellene, og – ikke minst – vil vi også framover alltid spørre oss: Hva må til for å opprettholde høy faglig kvalitet i alle ledd?

Utfordringene er store, men Atferdssenteret er dedikert i sin strategiske langtidsplan: Senteret skal fortsatt legge ned en betydelig innsats for å skape grunnlag – både organisatorisk og ideologisk – for innføring og vedlikehold av evidensbasert praksis.

Det hender noen i huset tenker høyt: Det er et paradoks at feltet hungrer etter hva som virker, men ikke alltid tar konsekvensen av den evidensen som faktisk foreligger.

Oppvekstrapporten fra Bufdir

Hvordan er egentlig vilkårene for oppveksten til barn og unge i Norge? I 2013 kom rapporten som gir oss status og et tverrsnitt av hvordan barn kan ha det i Norge.

Det er Bufdir – Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet – som signerte rapporten, som heretter skal komme hvert år. Målet er å gi et helhetsbilde av alle forhold som påvirker barn og unges oppvekst i Norge. Det være seg relasjoner og emosjonell utvikling, sosial utvikling, kognitiv utvikling, helseutvikling og materielle faktorer.

Oppvekstrapporten inneholder alt fra statistikker til fagartikler om barns utvikling.

Vi ønsker denne årlige rapporten velkommen, som et nyttig og kjærkomment redskap for senterets videre arbeid.

Oppvekstrapporten fra Bufdir gir et helhetsbilde av barn og unges oppvekst i Norge.

Årsregnskapet 2013

Styrets årsberetning og årsregnskap gir en rettviseende oversikt og framstilling av utvikling og resultat i 2013. Det er ingen finansiell risiko knyttet til selskapets virksomhet.

Styrets årsberetning gir en kortfattet framstilling av virksomheten. Beretningen ble vedtatt i styret 28. februar 2014 og i Generalforsamlingen 13. mars sammen med årsregnskapet.

Et overskudd på 919 017 kroner er i sin helhet overført egenkapitalen. Dette kompenserer for veksten i blant annet pensjonsforpliktelsene. Egenkapitalen er nå på 33,8 %.

En egen aktivitetsrapport med oversikt over publikasjoner, undervisning, formidlings- og foredragsvirksomhet er tilgjengelig som nedlastbar PDF på atferdssenteret.no.

Styrets årsberetning og årsregnskap med noter er tilgjengelig som nedlastbar PDF på atferdssenteret.no.

I dette kapitlet viser vi:

- Resultat
- Balanse eiendeler
- Balanse egenkapital og gjeld

Resultat	2013	2012
Driftstilskudd fra departement og statlige etater	48 143 000	42 729 375
Tilskudd til annen bidragsfinansiert aktivitet	5 650 174	3 870 938
Salgsinntekter	2 216 105	1 690 820
Salg av eiendom, maskiner og utstyr mv.	-	-
Annen driftsinntekt	854 345	180 650
Sum driftsinntekt	56 863 624	48 471 783
Lønnskostnader	-34 913 382	-32 603 427
Varekostnader	-	-
Andre driftskostnader	-21 651 433	-21 171 069
Avskrivning på varige driftmidler og immaterielle eiendeler	-	-
Nedskrivning på varige driftsmidler og immaterielle eiendeler	-	-
Sum driftskostnad	-56 564 815	-53 774 495
Driftsresultat	298 809	-5 302 713
Finansinntekter	636 172	1 045 744
Finanskostnader	15 965	5 990
Sum finansposter	620 208	1 039 754
Ordinært resultat før skattekostnad	919 017	-4 262 958
Skatt på ordinært resultat	-	-
Årsresultat	919 017	-4 262 958
Disponeringer		
Overføringer annen egenkapital	919 017	-4 262 958
Sum overføringer	919 017	-4 262 958

Balanse	2013	2012
EIENDELER		
A. Anleggsmidler		
I. Immaterielle eiendeler		
II. Varige driftsmidler		
III. Finansielle anleggsmidler		
Obligasjoner og andre fordringer – depositum	1 521 523	1 486 399
Sum anleggsmidler	1 521 523	1 486 399
B. Omløpsmidler		
I. Varer		
II. Fordringer		
Kundefordringer	1 017 265	496 911
Andre fordringer	1 303 530	170 615
III. Investeringer		
IV. Bankinnskudd, kontanter og liknende	32 954 177	34 722 767
Sum omløpsmidler	35 274 973	35 390 294
SUM EIENDELER	36 796 496	36 876 693

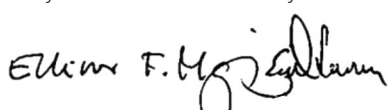
Balanse	2013	2012
EGENKAPITAL OG GJELD		
C. Egenkapital		
I. Innskutt egenkapital		
Aksjekapital	100 000	100 000
Overkursfond	-	-
Annen innskutt egenkapital	-	-
Sum innskutt egenkapital	100 000	100 000
II. Opptjent egenkapital		
Årets resultat overført annen egenkapital	919 017	-
Annen opptjent egenkapital	11 421 849	11 421 849
Sum opptjent egenkapital	12 340 866	11 421 849
Sum innskutt og opptjent egenkapital	12 440 866	11 521 849
D. Gjeld		
I. Avsetning for forpliktelser		
Pensjonsforpliktelser	14 170 288	13 715 963
II. Annen langsiktig gjeld		
Gjeld til kredittinstitusjoner	-	-
III. Kortsiktig gjeld		
Leverandørgjeld	2 248 982	3 832 145
Skyldige skattetrekk	1 382 482	1 297 613
Skyldige offentlige avgifter	1 183 260	1 179 298
Avsatte feriepenger	3 074 238	2 822 692
Utbytte	-	-
Annen kortsiktig gjeld	2 296 380	2 507 133
Sum gjeld	24 355 630	25 354 844
SUM EGENKAPITAL OG GJELD	36 796 496	36 876 693

Oslo, 28.02.2014

Tore Hansen   Monica Dalen
Styrets leder   Styrets nestleder

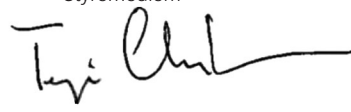

Erik Gulbrandsen
Styremedlem

Frid Anny Hansen
Styremedlem

Elinor F. Major
Styremedlem

Egil Larsen
Styremedlem

Anett Apeland
Styremedlem

Terje Christiansen
Daglig leder

Statistikk og vedlegg

Implementeringsvirksomhet

Vi bringer her et utvalg med oversikter som mer detaljert viser utviklingen av programmene PMTO, TIBIR og PALS – og gjennomføringen av implementeringsaktiviteter. Vi viser dessuten noen tall for MST, FFT og MTFC.

IMPLEMENTERINGSVIRKSOMHET INNENFOR PMTO

Region	Nord		Midt-Norge		Vest		Sør		Øst		Landet totalt	
	Nye 2013	Totalt	Nye 2013	Totalt	Nye 2013	Totalt	Nye 2013	Totalt	Nye 2013	Totalt	Nye 2013	Totalt
PMTO behandlingsmodell												
Bufetat terapeuter	0	7	1	9	0	19	0	29	1	18	1	81
BUP terapeuter	0	11	0	7	0	13	0	8	1	14	0	52
Kommunale terapeuter	0	17	6	33	2	31	2	19	19	32	29	132
Andre instanser	0	2	0	1	0	2	1	2	1	16	2	23
Antall terapeuter sum	0	37	7	50	2	66	1	58	21	80	32	291
Terapeuter i opplæring	0	20	0	10	0	16	17	17	1	32	18	95
Veiledningsgrupper	0	11	0	11	2	17	0	7	0	18	2	64

Tabellen viser en implementeringsoversikt over antall PMTO-terapeuter og kvalitetssikringen av disse. I årets tabell inkluderer kolonnen «Antall terapeuter i sum» bare sertifiserte terapeuter, og ingen terapeuter under opplæring.

IMPLEMENTERINGSVIRKSOMHET INNENFOR TIBIR

Region	Nord		Midt-Norge		Vest		Sør		Øst		Landet totalt	
	Nye 2013	Totalt	Nye 2013	Totalt	Nye 2013	Totalt	Nye 2013	Totalt	Nye 2013	Totalt	Nye 2013	Totalt
TIBIR												
Kartlegging	0	6	0	34	14	30	13	10	27	34	54	114
Rådgivere	0	58	8	132	23	96	18	92	14	59	63	437
Konsulenter	10	7	0	33	5	34	10	16	39	61	64	151
Ferdighetstrener	0	4	0	32	4	30	10	34	0	34	14	134
Gruppeterapeuter	0	5	0	2	23	31	10	30	0	9	33	77
Veiledningsgrupper	0	14	0	22	0	18	13	21	13	18	26	93

Tabellen viser opplæringsvirksomheten i kommunene og gir en oversikt over aktivitetene i de ulike regionene. I alt er det nå 1546 opplærte utøvere av TIBIR-intervensjonene. I år viser tabellen oversikt over disse, noe vi ikke hadde tilsvarende tall på i fjor. Av de opplærte, er det nå til sammen 913 aktive utøvere. I 2013 er det 228 som har deltatt på en TIBIR-opplæring, og 26 nye kommuner har startet implementeringen av TIBIR.

IMPLEMENTERINGEN AV DEN SKOLEOMFATTENDE TILTAKSMODELLEN PALS

	2002-04	2004-06	2006-07	2007-08	2008-09	2009-10	2010-11	2011-12	2012-13	2013-14
Implementeringsoversikt PALS										
PALS-skoler	4	6	51	91	103	135	153	200	209	210
PALS-«komprimert»					17	17	17	17		
PALS-barnehage									7	7
Kommuner	3	4	25	41	48	54	62	73	66	66
PALS-veiledere	1	2	21	30	34	41	51	72	63	51
Fylker	3	3	12	15	15	15	15	17	17	17
Mentorer									11	7
Regionskoordinatorer				6	6	6	8	6	4	
Nasjonale koordinatore	1	2	2	2	2	2	2	2	2,2	1

Som det framgår av tabellen: 210 grunnskoler i 66 kommuner implementerer PALS. I samarbeid med Statped Vest er det også igangsatt et utviklingsarbeid om tilpasning av PALS-modellen til barnehage. Sju barnehager deltar fra to kommuner.

Opplæringsprogrammet i PALS-modellens modul 1, om den universelle forebyggende innsatsen, ble avsluttet for det sjuende kullet av PALS-veiledere i juni 2013.

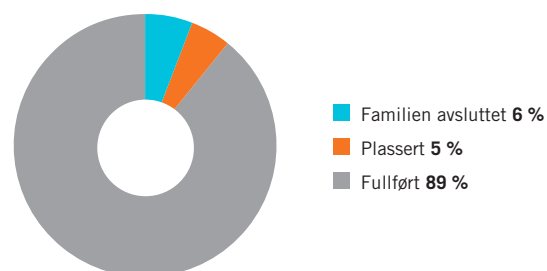
ANTALL TEAM MST, FFT OG MTFC

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Multisystemisk terapi (MST):	22	22	22	22	24	22
Funksjonell familierapi (FFT):	5	5	5	5	4	3
Multidimensional Treatment Foster Care (MTFC):	0	1	1	1	1	1

PRIMULA: Et databasesystem for MST-, FFT- og MTFC-saker

Utviklingsavdeling ungdom innhenter månedlig data om alle MST-, FFT- og MTFC-saker, gjennom databasesystemet «Primula». Systemet ble tatt i bruk i november 2012, og har så langt innfridd intensjonene og resultert i svært positive tilbakemeldinger fra brukerne (behandlingsteam og konsulenter). I 2013 er en versjon 2 delvis implementert.

Disse dataene analyseres, og resultatene for hvert enkelt team blir tilbakeformidlet til nøkkelinstanser som teamene selv, ledelsen i Bufetat i hver region, avdelingsdirektør i Bufdir, og internasjonale utviklere gjennom tertiale programevalueringer.

FULLFØRT BEHANDLING I MST 2013

MST er fullt implementert og viser gode resultater.

VEDLEGG PÅ ATFERDSSENTERET.NO

2013 Aktivitetsrapport

For nærmere detaljer omkring aktivitetene i 2013, viser vi til vedlegg lagt ut på vår hjemmeside www.atferdssenteret.no. Disse rommer hele aktivitetsrapporten for 2013. Her gir vi en oversikt over hva denne aktivitetsrapporten inneholder.

- Ansatte per 31.12.2013
- Publikasjoner
- Konferanser
- Konferanse- og seminarbidrag
- Undervisning, veiledning og konsultasjoner
- Komitéarbeid, review og sensorvirksomhet

2013 Rapporter fra fagavdelingene

I denne foreliggende rapporten har vi ønsket å legge vekt på de store linjene, i tråd med våre oppdrag i Tilskuddsbrevet fra Bufdir. Vi supplerer vår informasjon med å legge ut avdelingsvise rapporteringer på vår hjemmeside www.atferdssenteret.no. Disse vil utfylle bildet av Atferdssenterets samlede virksomhet. Våre fagavdelinger er:

- Forskningsavdelingen
- Utviklingsavdeling barn
- Utviklingsavdeling ungdom

2013 Styrets årsberetning og regnskap

Dette er lagt ut som nedlastbar PDF på www.atferdssenteret.no

Redaksjon: Astri Vannebo og Terje Christiansen
Grafisk design: Tove Nilsen Designstudio
Fotos: Ann Iren Ødeby, Colourbox og Atferdssenteret

Har du synspunkter på eller spørsmål til denne
årsrapporten? På forhånd takk for din respons til
astri.vannebo@atferdssenteret.no

Utfordringer – og nye oppgaver for Atferdssenteret

- Å nå ut til flere praksismiljøer og til barn og familier som trenger hjelp.
- Skolegang for barnevernsbarn i familiebaserte behandlingsprogram, i fosterhjem og institusjoner.
- Familie- og nærmiljøbasert rusbehandling («Læringsbasert Rusbehandling» LBR) og tidlig innsats for utsatte barn og familier («Nurse-family-partnership»).
- Integrering av forskningsbaserte behandlingstiltak for atferdsproblemer, angst, depresjon og traumer (MATCH).
- Rutiner for kvalitetssikring og videreføring av tiltak med høy grad av implementeringskvalitet og tiltaksintegritet.

Atferdssenteret

Postboks 7053 Majorstuen, 0306 Oslo

Essendrops gate 3, 0368 Oslo

Telefon: 23 20 58 00

www.atferdssenteret.no

www.facebook.com/atferdssenteret

www.twitter.com/atferdssenteret